

NARAJEWSKI STANISŁAW – etyk, teolog, ur. 17 I 1860 w Kurowicach k. Lwowa, zm. 23 II 1943 we Lwowie.

W 1879 ukończył gimnazjum w Brzeżanach (na Podolu), w latach 1879–1884 studiował na Wydziale Prawa i Umiejętności Politycznych Uniwersytetu Lwowskiego, a w latach 1884–1888, już jako alumn seminarium duchownego, na Wydziale Teologicznym. Po przyjęciu święceń kapłańskich w 1888 podjął studia na uniwersytecie w Innsbrucku, gdzie w 1892 uzyskał doktorat z zakresu teologii. W latach 1892–1897 wykładał katechetykę i metodykę na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego, od 1895 do 1919 prowadził tam wykłady z „kwestii socjalnej”. W 1894 uzyskał habilitację na Uniwersytecie Lwowskim na podstawie rozprawy *De iurisdictione et eius reservatione dissertatio*. W 1899 został tam prof. nadzwyczajnym, w 1902 prof. zwyczajnym teologii moralnej. Prowadził wykłady z tego przedmiotu, opierając się głównie na podręczniku H. Noldina *Summa theologiae moralis* (W 1899, I–III, In 1911). Wykładał także prawo kanoniczne i historię Kościoła. Był dziekanem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Lwowskiego (w latach 1903/1904, 1904/1905 i 1911/1912) i prodziekanem (w 1905/1906 i 1912/1913). Od 1920 do 1933 był kierownikiem Katedry Teologii Moralnej, a w roku akademickim 1922/1923 rektorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Pełnił wiele funkcji kościelnych, m.in. był kanonikiem honorowym Kapituły Metropolitalnej, prałatem papieskim. W 1936 w uznaniu zasług dla uczelni Uniwersytet im. Jana Kazimierza we Lwowie mianował N. prof. honorowym. W 1933 przeszedł na emeryturę; pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim.

Najważniejsze prace N.: *Moralność chrześcijańska a etyka najnowsza. Studium krytyczne* (Lw 1901); *Katechetyka w teorii i praktyce. Podręcznik dla katechetów w szkołach pospolitych ludowych* (I, Lw 1902); *Lex dubia non obligat* (Przegląd Teologiczny 5 (1924), 311–312); *O aktach moralnie dobrych* (tamże, 7 (1926), 221–222); *Główne podstawy etyki. Odczyty z zakresu etyki ogólnej* (I, Lw 1929); *Akty moralnie dobre* (Przegląd Teologiczny 10 (1929), 10–24).

W wykładach podejmował zagadnienia podstaw moralności chrześcijańskiej, problematykę dobra i zła moralnego w historii filozofii i religii, problematykę altruizmu i egoizmu w zachowaniach ludzkich; omawiał koncepcje prawa natury w różnych systemach filozoficznych.

Głosił, że osoba ludzka jest bytem duchowo-materialnym; ciało sprawia, że podlega on prawom biologicznym, które ograniczają zasięg jego poznawania rzeczywistości i zmuszają do zaspokajania potrzeb wynikających z fizjologii. Dusza ludzka i jej władze – intelekt i wola – są elementami, dzięki którym jest ona „podobna” do Boga, z tą różnicą, że wola ludzka, w przeciwieństwie do woli Absolutu, nie jest nieograniczona (jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest fakt, że człowiek jest stworzeniem, a jego wolność zależna jest m.in. od jakości i zasięgu poznania zmysłowego i intelektualnego).

W rozprawach filozoficznych N. bronił dogmatu przyjętego na soborze trydenckim, że człowiek jest osobą, posiadającą wolę, która nie jest zdeterminowana materią, wobec czego może podejmować samodzielne, moralnie dobre lub złe decyzje (zarzuty wobec owej nauki Kościoła były wielokrotnie podejmowane przez ewolucjonistów i materialistów XIX w.). W argumentacji, jakiej używał, opierał się na tradycji filozoficznej starożytności pogańskiej (Sokrates, Platon, Arystoteles) oraz na dorobku myśli chrześcijańskiej (nauczanie ojców Kościoła oraz św. Tomasza z Akwinu). Twierdził, że za chrześcijańską nauką o wolnej woli przemawia już sama świadomość wolnego jej działania („dowód ten [...] jest wielkiej doniosłości, bo natura dała człowiekowi tę świadomość, a natura na darmo nie działa” – *Moralność chrześcijańska a etyka najnowsza*, 140–141).

W ujęciu ewolucjonistów prawda nie jest bezwzględna, ponieważ to, co było prawdziwe niegdyś, w toku ewolucyjnego rozwoju staje się nieaktualne. Także prawa i nakazy moralne ulegają, wg nich, ciągłej zmianie. Obalając te zarzuty, N. argumentował, że gdyby nie uznawało się bezwzględności prawdy, relatywizując i bagatelizując jej znaczenie, to nieuzasadnione byłoby karanie ludzi za głoszone przez nich kłamstwa; relatywistyczna koncepcja prawdy ostatecznie prowadzi do anarchii intelektualnej i moralnej.

Uważał, że udoskonalanie prawa stanowionego i postęp materialny nie zaspokoją wszystkich naturalnych potrzeb człowieka i nie uczynią go w pełni szczęśliwym. Dbłość o dobra materialne i jednocześnie lekceważenie praw moralnych oraz zaniedbywanie rozwoju duchowego przynosi ludzkości o wiele większe szkody niż się powszechnie przypuszcza.

Chrześcijaństwo jest religią, dzięki której kultywowana jest bezinteresowna miłość osób ludzkich pomiędzy sobą, niespotykana w czasach pogańskich (choć wg N. znano wtedy np. miłosierdzie, patriotyzm,

braterską przyjaźń). Miłość bliźniego ma bowiem podstawę i uzasadnienie w miłości Boga, dla którego jesteśmy zobowiązani do jej aktów, naśladując w tym Chrystusa. Ludzie powinni kochać także samych siebie, a przez dobre moralnie życie dążyć do własnej doskonałości, dbając też o materialne podstawy swego bytowania, jeśli nie stanowią one przeszkody na drodze do wieczności.

N. polemizował z teorią ewolucjonistów, głoszącą, że w początkowym okresie swego istnienia ludzkość nie wyznawała żadnej wiary, potem zaś zaczęły pojawiać się prymitywne – związane z mitologią, formy religijności. Uważał, że pierwszą postacią religii była religia monoteistyczna i objawiona, a jej wpływ zauważalny był nawet w koncepcjach religijnych i filozoficznych uczonych epoki starożytnej (Platon, Arystoteles). Ze względu na to, że antyczni Grecy i Rzymianie nie praktykowali w życiu codziennym cnót teologicznych oraz skłaniali się ku politeizmowi, ich koncepcje filozoficzne były niejednokrotnie niespójne i nie wyjaśniały dostatecznie natury świata oraz człowieka – dotyczy to zwł. stoicyzmu i sceptycyzmu.

P. Stach, *Wydział Teologiczny w latach 1918–1933*, w: *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1933*, Lw 1934, 107–108; S. Smoleński, *Teologia moralna w XX w.*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, Lb 1976, III/1 276; K. Lewicki, PSB XXII 524–525; L. Grzebień, *Słownik polskich teologów katolickich*, Wwa 1983, VI 529; J. Wołczański, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1939*, Kr 2002.

Ryszard Polak